

Fietsroute Polder-Monumentendag

Een overzicht van bezienswaardigheden en bijzondere plaatsen in Albrandswaard. De Open Monumentendag wordt gehouden op de 2^e weekend van september en is van 10:00 – 17:00 uur. Op zondag is alleen het Kasteel van Rhoon geopend om te bezoeken.

Cijfer 1 - 76 = monumenten, gebouwen en boerderijen in Albrandswaard

Locaties waar staat **“NIET OPEN VOOR PUBLIEK”** kunnen vanaf de openbare weg bekeken worden.

Routeaanwijzingen en bijzonderheden worden aangegeven met cursieve tekst.

De route kan zowel gefietst als gewandeld worden en is in totaal ca. 30 km.

Er kan overall gestart worden met deelname, maar bij punt (1) Dorpskerk Poortugaal en punt (61)

Dorpskerk Rhoon liggen extra exemplaren van De Schakel met deze route.

Er zijn diverse P-plaatsen om de auto te parkeren en per fiets/wandelend verder te gaan. Verder is het OV een optie, want de route loopt langs de Metrostations Poortugaal en Rhoon en vanaf daar kan makkelijk gestart worden – en in het weekend mag in de metro de fiets mee.

Met onze dank aan iedereen voor de input en medewerking

De initiatiefgroep Polderdag - Open Monumentendag

Monumentendag verbindt mensen met monumenten en laat zien dat de verhalen en schoonheid van monumenten een verrijking voor onze leefomgeving en voor onszelf zijn. Het landelijke thema van de Open Monumentendag in 2024 was "Erfgoed van routes, netwerken en verbindingen", vandaar dat we een route langs de diverse Albrandswaardse monumenten hebben uitgezet die elke dag gefietst kan worden.

(1) Dorpskerk Poortugaal – Kerkstraat 90 – Startpunt 1

Dit is een driebeukige kruiskerk met recht gesloten koor en een toren van drie geledingen met ingesnoerde naaldspits Omstreeks 1200 stond hier een houten kerkje. Tussen 1210 en 1220 werd dit kerkje vervangen door een éénbeukige bakstenen kerk. Het onderste deel van de toren is vermoedelijk 14de-eeuws. Tegen het bestaande koor verrees midden 15de eeuw een laatgotisch koor. In de tweede helft van de 15de eeuw volgde het dwarsschip en werd de toren verhoogd. Deze kreeg daarbij haakse steunberen en kapellen aan weerszijden.

In de toren hangt een klok uit 1525. Begin 16de eeuw bouwde men een nieuw driebeukig schip, waarvan de pijlers werden geplaatst aan de buitenzijde van het oude schip, dat daarna werd afgebroken.

De zijbeuken zijn voorzien van haakse tuitgevels met laat-gotische vensters. Onder leiding van H. van der Kloot Meijburg werd de kerk gerestaureerd in 1923-'24, de toren volgde in 1953-'55. Het interieur wordt gedekt door houten tongewelven. In het zuidtransept bevindt zich een schildering van het Laatste Oordeel (circa 1500). Tot de inventaris behoren een koorhek met laat-gotische onderdelen, een laat-maniëristisch tekstbord (gedateerd 1687, maar ouder), diverse grafzerken, alsmede een naar ontwerp van Rutger van Bol'Es door Gerardus Louwerom uitgevoerde preekstoel in Lodewijk XV-stijl (1774). Het door W.H. Kam gebouwde orgel (1860) komt uit de Bethlehemkerk te 's-Gravenhage (aangekocht 1977). De gebrandschilderde ramen zijn gemaakt door J. Por (1924-'25) en T. Berg (1954-'56).

In de kerk is er tijdens deze dag doorlopend Orgelspel en zang. Verder loopt er een presentatie over de historie van de kerk en beelden van Poortugaal vroeger en nu.

Na de kerk steken we bij de stoplichten links de Groene Kruisweg over en gaan in de bocht mee met de Kerkstraat rechtsaf. Op de splitsing Kerkstraat-Beatrixstraat volgen we rechtsaf de Kerkstraat

(2) Het Terphuis - Kerkstraat 27 **“NIET OPEN VOOR PUBLIEK”**

Deze boerderij is een aantal jaren niet in bedrijf geweest, de laatste bewoner/boer was Johan Verhoeff. Het staat op een hille of terp, en was in gebruik als melkveehouderijbedrijf. Aan de gehele Kerkstraat hebben 4 monumentale boerderijen gestaan. In deze boerderij is op een van de zolderbalken een geschilderd lint te zien waarop staat "Antonie Hendriks 1630". Dit is de vermoedelijke stichtingsjaar van de boerderij, de bewoner was toen Aart Hendriks van Driel. Er is ook een steentje te vinden met daarop

het jaartal 1818, wat duidt op een herstelling of uitbreiding. De boerderij is een aantal jaren geleden aangekocht door de Stichting Terphuis, gerestaureerd en tegenwoordig in gebruik als zorgboerderij voor jongvolwassenen die extra hulp kunnen gebruiken om hun plek in de maatschappij te vinden.

(3) Restaria Nieuwveld – Achterweg 21

Dit familierestaurant is gevestigd in de voormalige Wagenmakerij en is op zaterdag gesloten. Het bijbehorende woonhuis is in de zestiger jaren afgebroken toen de Achterweg werd omgeleid. De wagenmakerij is gesticht ca. 1847 door Bastiaan in 't Veld. De laatste wagenmakers waren de broers Bastiaan en Paulus in 't Veld.

We houden links aan en volgen de Achterweg tussen de Brinkhoeve en winkels – einde weg rechts

(4) v/h Het Wapen van Poortugaal en Albrandswaard – Dorpsstraat 18 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Deze voormalige herberg is gebouwd rond 1634 als boerderij. Van 1856 tot 1920 was de herberg in het bezit van de familie van der Schee. In 1920 koopt Jacob Johannes Jonker het café en die bouwde er in 1926 een feestzaal aan. In 2000 is het grondig verbouwd tot Restaurant Café en heeft Kate Snoeij er 21 jaar tot 2022 de scepter gezwaaid. Nu is het pand verbouwd en zijn er appartementen in gevestigd.

(5) Voorheen slagerij den Otter / thans Toko Mama Tina – Kerkstraat 2 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Geen monument deze winkel, maar als u omhoog kijkt op de hoek, dan ziet u daar een metselwerk dat deels afkomstig is van slot Valckesteijn van de Slotsedijk en die bij de nieuwbouw van de slagerij is ingemetseld. Het familiewapen van den Otter (gekleurde stenen) is omringd door “kloostermoppen”, stenen afkomstig van slot Valckesteijn, die er omheen zijn gemetseld

(6) Oudheidkamer Rhoon-Poortugaal – Dorpsstraat 27

Tijdens de monumentendag is er een expositie met voorwerpen over Kasteel Valckesteijn, de ruïne aan de Slotsedijk. Zie voor meer details daarover bij punt (71) Valckesteijn of hiervoor bij (5) Kerkstraat 2. Tevens is er de lopende tentoonstelling van de Oudheidkamer te bezichtigen. In de nieuwe tentoonstelling ligt de focus op 40 jaar Albrandswaard. Aan de hand van luchtfoto's zullen belangrijke locaties en gebeurtenissen extra worden belicht.

Dit oude raadhuis is gebouwd in 1911 op de plaats van het voormalige Regthuis uit 1592. Het is een in neorenaissance-stijl gebouwd dwars pand met een tot trapgevel opgetrokken middenrisaliet en een opengewerkte klokkenstoel. In dit raadhuis was tot 1835 de school gevestigd. De “slop” naast het pand draagt nog steeds de naam Schoolstraat.

Daarna is het raadhuis tot 1967 in gebruik geweest door de Gemeente Poortugaal maar na de fusie met Rhoon tot de Gemeente Albrandswaard was die bestemming overbodig. Thans is hier vanaf 1988 de Oudheidkamer Rhoon-Poortugaal gevestigd.

(7) Bibliotheek De Boekenstal – Dorpsstraat 34

Oudste bekende datum hiervan is 1850, toen het volgens de monumentenlijst is gebouwd of herbouwd. Jarenlang was deze oude boerderij van Leen Roomans een vertrouwd gezicht aan de Achterweg. Vroeger woonden er drie gezinnen in de boerderij. Boven, aan de Dorpsstraat, de fam. H. Alderliesten, de laatste visserman uit Poortugaal. Daarachter de weduwe Davids met dochter Jaantje en onderaan de stoep de familie Roomans. In 1979 werd het bouwvallige pand als boerderij gesloopt om plaats te maken voor de nieuwe functie van wijkcentrum en openbare bibliotheek “De Boekenstal”. Het pand is deze zaterdag geopend en men schenkt koffie en/of thee.

(8) Voormalig Café van Stalen – Dorpsstraat 42 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

In dit gebouw uit 1800, een voormalige rentenierswoning, begint Hendrik van Stalen uit Duivendijke een café in 1910. Na zijn vertrek in 1914 naar Druten neemt Bastiaan van Stalen uit Den Haag het over en is herbergier tot hij in 1920 naar Apeldoorn vertrekt. Vervolgens vestigt Dokter Greup (uit Groningen) er zijn huisartsenpraktijk in 1924. Na zijn overlijden wordt het in 1968 door Paul Bergwerf omgebouwd tot slagerij en als deze zijn winkel beëindigt, wordt er het Chinees-Indische afhaalcentrum Kam Do in gevestigd. Nadat deze ondernemer is gestopt daarmee, is het pand verkocht en zijn er diverse woonappartementen in gerealiseerd.

(9) De Poortugaalse woonkamer - Dorpsstraat 48 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Gebouwd in 1700 was het vroeger een Herberg “De Hollansche Tuyn”. Rond de Tweede Wereldoorlog was er de viswinkel van Hilletje Speelman gevestigd. Daarna had de firma Hollestelle hier de afdeling Woninginrichting. Vervolgens vestigde de fam. Oosterveen-Hobbel in 1972 Art In 72 – kunstnijverheid, sieraden. In 1974 werd het All Art – kunstnijverheid, sieraden en kleding.

Rond 1980 stopten ze met de winkel en gingen verder als lijstenmakerij 't Slop en Eagle Sport – artikelen voor skaten enz. Later waren er diverse pinautomaten en de laatste jaren is hier de gezellige curiosa winkel “de Poortugaalse woonkamer” gevestigd.

(10) Voormalige smederij Kok – Dorpsstraat 60-62 (“de Oude Smidse”) “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

In dit pand uit 1875 zat rond de eeuwwisseling de smederij van Johannes Kok. Aan het pand zat een bord met de opschrift “Ploeg-,Hoef-,Kachel- en Rijtuigsmederij, Gediplomeerd hoefsmid 1ste graad”. Kok was specialist in het maken van ijzeren ploegen, die veel beter werkten dan de houten ploegen. Op verschillende plaatsen in de omgeving gaf hij demonstraties met zijn ‘Koksploeg’. Hij werd daarbij geholpen door Bastiaan van der Meer, die bouwknacht was bij de landbouwer Johannes de Koning. Van der Meer was een meester in zijn vak en behaalde op ploegwedstrijden verschillende prijzen. De smidse was gevestigd in nr. 62. nr. 60 was het huisnummer van het bijbehorende woonhuis. Kok werd opgevolgd door M. Mons, die voor het laatst in 1967 een paard besloeg. De werkplaats werd daarna omgebouwd tot winkel in huishoudelijke artikelen, speelgoed e.d. – op nr 62 zit nu Maatschap Fysiotherapie Fysioport

(11) Hoeve Voorzorg & Laterzorg – Dorpsstraat 80 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Op deze boerderij woonde begin 1600 Mr. Pieter Cornelis Vermaat. Meester Chirurgijn en Dijkgraaf van Albrandswaard. In 1884 brandde de boerderij met de naastgelegen boerderij van Grote Klaas Vermaat af. Voorzorg werd herbouwd maar de andere boerderij niet. Momenteel is dit gemeentelantsoen. De laatste boeren op Voorzorg waren Pieter en Japhet Ruizeveld. De woning werd bewoond door zus Beth Ruizeveld. Nadat neef Piet Ruizeveld er nog een bedrijf in heeft gehad, werd de woning verkocht aan woningbouwvereniging Poortugaal. In de aangrenzende schuur zijn woningen gerealiseerd.

(12) Huize Nooitgedagt – Dorpsstraat 71 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Dit pand is uit 1912 en gebouwd door A. Beukelman Szn, ter vervanging van een boerderij die in 1911 afbrandde. In 1935 werd het gedeeltelijk afgebroken. Na de verkoop daarvan is het weer in particuliere handen overgegaan die het “met verve” weer in de oude stijl en aankleding hebben gerestaureerd en terug gebracht tot een klassiek en beeldbepalend pand.

Aan het eind van de Dorpsstraat steek je recht over op de kruising Albrandswaardsedijk-Welhoeksedijk. Op deze kruising staan een monumentale mast en voormalige bakkerij

(13) Welhoeksedijk 2 ; voorheen Bakkerij Rook, nu makelaarskantoor “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

In 1900 nam bakker Adrianus Rook deze bakkerij over van Leen van der Toolen. Bakker Rook was een bekende verschijning in het dorp die eerst bezorgde met een kruiwagen, daarna een hondenkar en later een tweewielig licht rijtuig met aanspanning. Zoon Marinus nam het in 1930 over en ging met paard en wagen de deuren langs tot ze in 1970 stopten. Nu verdient een makelaar er zijn brood.

(14) Welhoeksedijk 1 – Monumentale mast

De **kooimast** bij Welhoeksedijk 1 is een stalen vakwerkmast uit circa 1920, gebruikt als elektriciteitsverdeelpaal annex lantaarnpaal en staat op de monumentenlijst.

(15) Albrandswaardsedijk 2 (voormalig Schippershuis Poortugaal) - Dijkzicht “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Het Schippershuis van Poortugaal (ca. 1600) was eeuwenlang gevestigd op deze plaats, gelegen aan de buitenzijde van de Albrandswaardsedijk nabij de haven. Moeilijk voor te stellen dat vroeger schepen tot dit punt in- en uitvoeren, maar tot 1953 werd het gebruikt voor bieten, vlas, beurtvaartgoederen en later ook de aanvoer van kunstmest. Voor de gedetailleerde geschiedenis van het Schippershuis verwijzen we u graag naar het artikel van Arie Beukelman op de website van de Oudheidkamer.

<https://www.oudheidkamerrhoonpoortugaal.nl/schippershuis-poortugaal/>

Houdt links aan langs de mast en rijdt tussen Dijkzicht en de mast de Kijvelandse kade in – bij de leuning rechts ziet u een sluisje

(16) Sluisje Kijvelandse Haven – hoek Kijvelandse kade/Welhoeksedijk

Door de Allerheiligenvloed in 1570 was er een doorbraak van de Albrandswaardsedijk. Het Waaltje (het Wiel) naast het Verpleeghuis Hooge-Werf is hier nog een getuige van. Gevolg hiervan was dat de toenmalige bestuurders besloten dat er een nieuwe spuisluis-waterinlaat moest worden gegraven aan de Kijvelandse Havendijk en het resultaat was dat er in 1571 een nieuwe spuivliet werd gegraven. De sluis reguleerde de waterstand tussen de haven en polder de Kijvelanden.

Werkgroep De Kijvelanden heeft samen met Gemeente (toenmalig wethouder Brussaard), Waterschap (heemraad A. Beukelman) hard gewerkt om het sluisje te restaureren en zo kon op Monumentendag 13 september 2003, het sluisje samen met mevrouw Romeijn, de feestelijke heropening plaatsvinden. De bewoners van Albrandswaard hadden er met het gerestaureerde waterwerk een mooi monument bij.

Fietsen tot einde Kijvelandse Havendijk en linksaf Slaperskade in - door de Kijvelanden naar Antes

(17) Polder de Kijvelanden (in de volksmond het Kieuweland) Poortugaal - verleden en heden

Polder de Kijvelanden is een polder in het Poortugaalse deel van Albrandswaard ingeklemd tussen de Oude Maas, Welhoeksedijk en Albrandswaardsedijk. Het begin van de polder gaat terug tot 18 april 1411 toen door graaf Willem van Beijeren aan de Jacob van Rijsoord ter herbedijking wordt uitgegeven. Op 12 oktober 1467 werd de nieuwe eigenaar Gerrit van Abbenbrouck en werd er een dijk aangelegd die als naam Laetghen kreeg. Het stuk land wat als eerste omdijkt werd ligt bij het Spui en waar de volkstuinten zijn en nog altijd het Laatje wordt genoemd. Dit is het oudste gedeelte van de Kijvelanden. Hoog water, dijkdoorbraak verpieterde oogsten was de volgende eeuwen vaak het geval. Na aanleg van de spuivliet onstonden de BinnenKijvelandse polder, 70ha, gevolgd door de BuitenKijvelandse polder, 18 ha, het Slobbegors 16 ha en het Hongerland, 6 ha. Iedere keer als er weer voldoende slib gevormd was volgde er een zomerdijk. Zo was er nog veel schade door een stormvloed in 1916. De Sluiperskade was doorgebroken. Besloten werd eerst de Albrandswaardsedijk op te hogen. Dat werd gedaan in het kader van de werkverschaffing en met schop en kruiwagen werd een put gegraven om de dijk op te hogen en ontstond de ijsbaan. Tot de dag van vandaag is nog steeds de oude verkaveling in tact gebleven. Mede door een actiegroep die heel hard gewerkt heeft om alle overheden die maar iets met de polder de maken hadden te overtuigen dat deze verkaveling het waard was te bewaren voor onze bewoners. Er is bereikt dat Polder de Kijvelanden op de cultuur historische kaart van zuid Holland is gezet. De polder wordt gedeeltelijk hoog gewaardeerd als een van de weinige polders in IJsselmonde met een gaaf gebleven verkavelingspatroon en een duidelijke relatie met de dorpskern (Spui- afwateringsluis, havenkanaal). De lijfspreuk van de actiegroep was "Met de Kijvelanden is niks mis, houden zoals het nu is", en daar genieten we met alle inwoners van tijdens een wandeling of op de fiets.

Einde Slaperskade gaan we even links en dan rechtsaf op de Albrandswaardsedijk – bovenlangs fietsen

(18) Dokterswoningen Albrandswaardsedijk 76-108 "NIET OPEN VOOR PUBLIEK"

De Albrandswaardsedijk in Poortugaal bij het Antes terrein wordt gekenmerkt door de serie "dokterswoningen", veelal ruime twee-onder-een kappers met grote tuinen en veel groen, afgescheiden door een groene bomencorridor van het vroegere Maasoord, later Delta-Ziekenhuis en thans Antes. De herenhuizen zijn al meer dan 100 jaar oud, vormen een collectieve en uniforme deftige uitstraling en zijn nog steeds van goede kwaliteit. Het geeft dit deel van de dijk een apart en rustig beeld.

Na Antes het fietspad langs de schapenwei en Poortugaalse haven over het Oude Maaspad door de Johannapolder naar Rhooen – blijf rechtdoor rijden parallel aan de dijk tot "de groene loper"

(19) de Johannapolder

De Johannapolder ligt ten westen van de jachthaven van Rhooen. De eigenaresse Johanna Gerarduba Diderica van Nievaart was getrouwd met Pieter de Heere. Zij was ambachtsvrouw van de heerlijkheden Albrandswaard, Kijvelanden en Holy. In 1804 liet zij een dijk om het buitendijkse wilgenvloedbos aanleggen. In de jaren zestig van de vorige eeuw is de polder opgespoten met havenslib. In 1970 werd het opengesteld als recreatiegebied. Het gebied is prachtig gelegen aan de Oude Maas. Het terrein bestaat uit een coulisselandschap met schapenweide, een essen- en wilgenvloedbos en een kreek. Genoeg om een aantrekkelijke wandeling te kunnen maken of er doorheen te fietsen.

Aan de andere kant van de dijk, aan de binnenzijde ervan dus, ligt de polder Albrandswaard

(20) Polder Albrandswaard

Vrijwel heel het eiland IJsselmonde is ontstaan door open aanslibbing van sediment. Het huidige landschap van IJsselmonde is voor een groot gedeelte het resultaat van menselijk ingrijpen. Door de aanleg van dijken veranderden slikken, gorzen en grienden in polderlandschappen. De historische kaarten laten goed zien hoe het dijklandschap van IJsselmonde in de loop van de tijd ontwikkeld is. De oudste bedijkte polder is het Land van Poortugaal, welke al in 1288 bedijkt moet zijn geweest. Vanuit deze kern ontstonden naar het zuiden en het oosten toe de polders Albrandswaard (1409) en Binnenland van Rhoon (1423). Polder Albrandswaard behoort daarmee tot de oudste polders van IJsselmonde. Na de aanleg van de dijken kon het land van de polders in cultuur worden gebracht. Er werden sloten gegraven voor ontwatering, welke vervolgens met molens werd bemalen. Er heeft een molen gestaan bij de Molenvliet aan de Albrandswaardseweg en bij de Molenweg in het verlengde van de Albrandswaardseweg. Zo werd het land droog gehouden en geschikt voor de landbouw. Het verkavelingspatroon dat door het graven van de sloten is ontstaan, is nog steeds herkenbaar. De polder Albrandswaard is voornamelijk in gebruik geweest voor akkerbouw en veeteelt. Aan de zuidzijde van de polder Albrandswaard ligt ook een boomgaard. Op historische kaarten is te zien dat hier vroeger sprake was van meerdere boomgaarden. De zuidzijde van de polder heeft daardoor altijd een wat meer besloten karakter gehad.

Einde Oude Maaspad, voorbij P-terrein Tasman, neemt u rechtsaf het wandel-fietspad Groene Loper. Links van u is het hippisch complex van de Rhoonse Ruiters waar het hele weekeinde een concours Hippique is met dressuurwedstrijden – leuk om even te kijken ook. U rijdt verder en bij de speeltuin steekt u linksaf de Albrandswaardsedijk over en komt bij de Rhoonse Grienden

(21) Rhoonse Grienden – alle dagen hele jaar open

De Rhoonse Grienden zijn net als de Carnisse Grienden en de Ridderkerkse grienden zogenaamde zoetwatergetijdagrienden aan de Oude Maas. De grienden liggen buitendijks en staan onder invloed van eb en vloed. Tweemaal per etmaal staan grote delen van het gebied onder water en het is landelijk bekend vanwege de unieke getijdennatuur met bijzondere dieren, planten en insecten.

Vanaf de P-plaats bij de Rhoonse Grienden fietsen we over de Havendam richting “het Rhoonse Veer”. De Havendam – waar vroeger de haven van Rhoon liep (er liggen nog woonboten op het droge) – loopt tot aan de Dorpsdijk

(22) Café de (Gouden) Arend – Dorpsdijk 248

De Arend Restaurant, voorheen 'De Gouden Arend' is gevestigd in een historisch pand aan de Dorpsdijk 248 in Rhoon dat dateert uit 1688. In die dagen was er een herberg in gevestigd en tevens een bakkerij met de naam 'De Uitspanning', ontleend aan het uitspannen van de paarden nadat men met paard en wagen bij de Rhoonsche Haven was aangekomen. Mens en dier konden na het uitspannen even lekker ontspannen bij de gezellige dorpsherberg. Op 4 april koopt Hendrik Dits, landbouwer, op de Tol de herberg van Hugo Koelewijn. De familie Dits is tot 1960 uitbater en dan komt Henk Heezen in het café. De naam 'De Gouden Arend' werd ook in een ver verleden als eens aan de herberg gegeven, en vanaf 2000 stond deze naam na lange tijd weer op de gevel van het restaurant. Daarvoor stond het café vooral bekend als 'Café Havenzicht' en verwierf het met Gezina en Henk Heezen bekendheid in Rhoon en omstreken. Toen Henk en Gezina het café verkochten aan het echtpaar Jan en An Verheij uit Poortugaal was het advies van Henk om de naam 'Havenzicht' te wijzigen in 'De Gouden Arend'. Ook toen het café onder de huidige eigenaren steeds meer en beter stond aangeschreven als restaurant werd die naam aangehouden, maar in de volksmond werd toch vooral gesproken van 'De Arend'. Daarom is in 2017 een nieuwe stijl doorgevoerd. Met 'De Arend Restaurant' blijft een fraai stukje Rhoonse historie bewaard zodat u nog altijd aangenaam kunt verpozen in dit gezellige etablissement

(23) R.K. Willibrorduskerk – Dorpsdijk 236 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

In 1684 stond hier een “schuurkerk”, gewijd aan de Heilige Willibrordus. Heer Hans Willem Bentinck, de toenmalige Heer van Rhoon en zelf protestant, had geen bezwaren tegen een katholieke kerk. Rond het Rhoonse Veer ontstond een gemeenschap van katholieken die min of meer los stond van de rest van het dorp Rhoon. De huidige neogotische kerk is gebouwd in 1894 door de architect Bleijs uit Amsterdam. In de oostelijke zijmuur zijn twee oude hardstenen grafzerken van de geslachten Grijp van Valckensteijn van der Duin en Oem te zien.

Tegenover de kerk ziet u op de Dorpsdijk voor de huizen betonnen randen staan – daar kon men vroeger zogenaamde “vloedplanken” of “schotbalken” tussen plaatsen, ter bescherming tegen hoog water. U rijdt nu rechtsaf de Essendijk op waar de polders van Rhoon beginnen.

De Polders

De eeuwenoude Polders zijn op zich al een monument. Honderden jaren cultuurhistorie en gebruik hebben het gebied zo gemaakt als het is. Dijken en polders met hun verschillende kenmerken en gebruik. Het droogmalen van de polders ging met molens waarvan nog resten zijn te vinden in de Zegenpolder en de Portlandpolder. Beide fundamenteën zijn in de route opgenomen en te bezoeken.

(24) Zegenpolder

Is drooggelegd en in gebruik genomen omstreeks 1676 en is ongeveer 160 ha groot.

(25) Watersnoodramp februari 1953 - monument bij Hof van Spui

Aan het begin van de Essendijk is in juni 2019 een monument onthuld ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de watersnoodramp. Uitbeeldend een golf water en zandzakken, want op die locatie brak destijds de dijk door en zette hele delen tot aan Rotterdam-Zuid onder water. Een plaquette met informatie en de namen van de slachtoffers houden deze herinnering aan de slachtoffers levend..

(26) Zegenhoeve – Essendijk 4 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

In 1890 verkochten de bestuursleden van de werkinrichting voor hulpbehoevende blinden 51 ha aan de Hoog welgeboren vrouwe Maria Jacoba Hendrika Repelaer. Vervolgens werd op dit land in 1891 de Zegenhoeve gebouwd. Japhet Oosthoek was de eerste bewoner. Vanaf 1902 Johannes Leeuwenburg en later zoon Jan Leeuwenburg. Tot begin 20^e eeuw was Johan Kort hier landbouwer en pachter, maar door de provinciale plannen is de boerderij met het land verkocht en is de fam. Kort naar Flakkee verhuisd. Het land en de gebouwen worden nu door de Gebiedscoöperatie verhuurd aan Arjo Klok, die naast het akerbouwbedrijf tevens loonwerk verricht, ook voor andere agrarische bedrijven.

(27) Molenfundering Essendijk 38

In het weiland achter de woning, met bedrijfsgebouwen, aan de Essendijk nr 38 is een verdwenen molen te zien, geschilderd op een groot canvas doek. In 1691 werd aan de noordzijde van de door de Zegenpolder lopende vliet een poldermolen gesticht. Het was een houten wipmolen die in 1769 in zo'n slechte conditie verkeerde dat grote herstellingen nodig waren. Er werd daarom in 1776 een volledig stenen molen gebouwd. In 1879 kwam door het stichten van een stoomgemaal de windbemaling te vervallen; de molen werd in hetzelfde jaar voor sloop verkocht. Er is een Stichting Molen Zegenpolder opgericht met als doel deze molen in oude luister te herstellen en in werking te zetten om zodoende een stukje polder op windkracht van overtollig regenwater te verlossen. De fundering is te bezoeken na een korte wandeling en er zijn tekeningen en uitleg over de molen aanwezig. De route is aangegeven.

Vervolg na uw bezoek aan de Molenfundering de Essendijk en sla rechtsaf Schenkeldijk in

(28) Eeuwkant Schenkeldijk en oude benamingen

Verschillende weiden en percelen hadden vroeger een naam. Van “de 5-meet” tot “de kromme elleboog” zijn streekeigen benamingen die boeren aan akkers gaven om de vindbaarheid en herkenbaarheid te vergroten. Ook hebben bepaalde stukken land een naam, afgeleid van het doel. Een daarvan is de naam “eeuwkant” – dat was een streekbenaming specifiek voor de Hoekse Waard, Eiland van Dordrecht en IJsselmonde. Het zijn lage, drassige stroken langs de oude binnengedijkte geulen, die (vroeger) in gebruik waren als hooilanden. De eeuwkantten stonden onder water in perioden dat veel water geborgen moest worden. De strook grasland langs de Schenkeldijk is als zodanig gekenmerkt bij de inventarisatie van de cultuurhistorie van dit gebied. De vereniging Carnisse Grienden heeft binnen het Streefbeeld van het Buijtenland van Rhoon hier nu een griendje aangeplant.

(29) Polder in beeld – Driepolderpunt Schenkeldijk

Een levend Landschapsschilderij dat een blik geeft op de pracht van de polders en de verschillende stadia en seizoenen als rust en bezinningspunt. Bezint eer gij begint aan de afbraak van dit gebied. Dit is ook het punt waar de 3 polders elkaar raken: Zegenpolder – Portlandpolder – Molenpolder. Hier begint ook het Vossenpad, een wandelpad over de enige grasdijk van midden-ijsselmonde. En als je de Schenkeldijk uitrijdt kom je bij Klein-Profijs, een 73 ha groot natuurgebied in de Rhoonse Grienden <https://www.zuidhollandslandchap.nl/gebied/klein-profijs>

(30) Molenpolder

In 1660 werd de Molenpolder van 160 ha ingepolderd. Omdat er een vrij smalle nieuwe polder ontstond waren de nieuwe percelen goed te bereiken vanaf de Essendijk en was een nieuwe weg op de Molenpolderse Zeedijk niet nodig, waardoor het de enige en unieke grasdijk inde polders is met een geheel aparte planten en insectenhuishouding. Helaas is deze dijk lelijk doorbroken voor de leidingstraat

We fietsen terug naar de Essendijk, slaan rechtsaf en vervolgen de route oostwaarts. Na de bocht bij de Oudeweg komt u op een stuk van de Napoleonroute – vroeger o.a. gemarkeerd door grijze kilometerpaaltjes in de kant van de weg. Aan de rechterkant, t.o. huisnr 7 staat er zo een , No. 34. We blijven de dijk volgen en gaan we rechtsaf de Korteweg in richting de Golfbaan – halverwege de afrit staat nog een klein grijs Napoleon hectometerpaaltje rechts in de berm.

(31) Boerderij Fam. Vos - Korteweg 4 (OPEN o.a. voor huisverkoop en seizoensproducten)

In 1911 werd de eerste steen gelegd door Cornelia van Luijk en gingen Naboth Cornelis van Luijk en Geertje Nieuwenhuijzen hier boeren. Begin dertiger jaren is de schuur afgebrand en werd de huidige schuur gebouwd. In 1933 werd de boerderij betrokken door Johannes Jacob Barendregt van hoeve Portland. In 1970 kwam Piet Vos op de boerderij, momenteel boeren zoon Adjan en zijn vrouw Branka op de Vossenburg. Naast speciale gewassen (groene asperges) en akkerbouw is er een paardenpension gevestigd en worden er koeien gefokt (rode Lakenvelders) en drijft de familie een boerenlandwinkel (zelfbediening). In de overgang naar natuurinclusieve landbouw worden diverse nieuwe gewassen geteeld op biologische wijze met respect voor de natuur waar mogelijk. Eye-catcher in het landschap is de kip-caravan waar zo'n 250 kippen vrij kunnen rond scharrelen en duurzaam gehuisvest worden (met regenwater, zonnepanelen en vrije uitloop eieren).

(32) Napoleonroute

De Korteweg en Veerweg maakten onderdeel uit van de Napoleonroute. Bij keizerlijk decreet in 16 december 1811 komt deze route voor op de lijst als de Route Imperiale IIIe klasse no. 65 welke liep van Antwerpen, Bergen op Zoom, Rotterdam en Den Haag naar Haarlem. De route werd gemarkeerd met speciale paaltjes waarvan er nog een aantal langs deze wegen staan. Gerekend vanaf het veer van Goidschalxsoord staat er bij het Veerhuis een in de kant (grijs hectometerpaaltje met opschrift 36.1). Dan halverwege de Veerweg (tussen de Blindeweg en de Portland Hoeve) een aan de linkse kant (kilometerpaaltje 35). Verderop bij de oprit van de Korteweg naar de Essendijk links in de kant 34.2 en langs de Essendijk tegenover huisnummer 7 kilometerpaaltje 34. Verschil in hecto- en kilometerpaaltjes is de grootte. Het Waterschap heeft de paaltjes gerenoveerd alsmede het oude historische bruggetje (de oude duiker) een waterbouwkundig kunstwerk in de Veerweg bij de Golfbaan.

(33) Portlandpolder

Uit 1769 en is zo een van de "jongste" polders van Albrandswaard met een oppervlakte van 158 ha. 1 juli 1741 kreeg de heer van Rhoon (Bentinck) vrijstelling van belasting onder de voorwaarde dat de polderkade verhoogd zou worden tot winterdijk. Vermoedelijk heeft hij dat nagelaten want in 1763 liep de polder bij een hoge vloed vol. Opnieuw werd vrijstelling aangevraagd en onder de uitdrukkelijke eerdere voorwaarden verleend en in 1770 werd het werk voltooid en zo ontstond de Portlandpolder.

(34) Hoeve "Portland" - Veerweg 3 (vanwege restauratie beperkt toegankelijk)

In 1775 verkocht Gustaaf Frederik Bentinck een groot deel van de polder Portland aan Jacob Cossart, bankier en burgemeester van Rotterdam. Door Cossart werd toen een boerderij gesticht die na zijn overlijden in bezit kwam van zijn schoonzoon Johan Francois, Graaf van Hogendorp en gehuwd met dochter Aletta Maria Cossart. Op 1 april 1803 werd door Jaapje van Gent, dochter van pachter Aart van Gent Abrahamsz, de eerste steen gelegd.

Het portret van Jaapje van Gent is door een Franse soldaat op de voordeur van de boerderij geschilderd. In 1830 werd Portland gekocht door Anthonie van Hoboken, reder te Rotterdam en in 1869 kwam Johannes Kruithof op Portland waarbij hij K. Leenheer als pachter opvolgde. In 1904 kwam Simon Barendregt uit Rozenburg op hoeve Portland, die op dat moment eigendom was van de Mij tot exploitatie Rhoon Pendrecht en Cortgene. Daarna kwam Siem Barendregt en later zijn zoon Ary op de boerderij. En is de boerderij en landerijen in eigendom bij achterkleinzoon Ary Barendregt die er een akkerbouwbedrijf uitoefende. Voor de nieuwe provincieplannen heeft de eigenaar de Portlandhoeve met gronden verkocht en heeft Ary Barendregt met zijn bedrijf en gezin een nieuwe start gemaakt in de Hoekse Waard op de Ambachtsheerlijkheid bij Numansdorp.

Vorbij de Portlandhoeve zien we rechts weer een (groot) grijs kilometerpaaltje (nr. 35) van Napoleon en gaan we even linksaf de Blindeweg in

(35) De Blindeweg richting Koedood

Eigenlijk alleen gebruikt voor bestemmingsverkeer en verboden, maar mag door fietsers en wandelaars worden gebruikt en loopt parallel aan de Molenpolderse Zeedijk. Deze dijk scheidt de Portlandpolder en Molenpolder (uit 1660 met een oppervlakte van 130 ha) van elkaar. De waterkerende functie van de grasdijk is nihil door het gat dat er in de dijk is gemaakt ten behoeve van de leidingenstraat.

(36) Restanten Molen Portlandpolder

Haaks op de Blindeweg heeft vroeger een weg gelopen (parallel aan de Veerweg) naar een watermolen in de Portlandpolder die vorig jaar, bij graafwerkzaamheden voor de aanleg van brede natuurvriendelijke oevers, is blootgelegd en zichtbaar gemaakt in het landschap. Met een korte wandeling te bezoeken.

We keren om en gaan terug naar de Veerweg die we linksaf inslaan, vlak voor de dijk rijdt u over een bruggetje – een waterbouwkundig historisch kunstwerk uit de tijd van Napoleon – rijdt rechtdoor langs het Golfhuis richting de Oude Maas

(37) Boerderij - Veerweg 4 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

De oudste bekende bewoner van deze hoeve is Ary Pieters Cooningh, geboren ca. 1663 en getrouwd met Lijntje Cornelisdr. Corneef. Tot 1990 heeft het geslacht de Koning hier geboerd. De laatste “boer” was Pieter de Koing Johannesszn, die een nieuwe boerderij bouwde aan de Essendijk 7, thans Wout de Koning. Het huis is in particuliere handen overgegaan, de schuur is ingestort en niet meer in gebruik als zodanig, in afwachting op een nieuwe bestemming.

Achter de boerderij aan de Veerweg 4 ligt de voormalige Nieuwe Polder, thans golfbaan

(38) Nieuwe Polder

Beslaat een oppervlakte van ca 60 ha en is thans in gebruik als Golfterrein. Was eerst een depot van havenslib en in gebruik als landbouwgrond maar na verloop van tijd getransformeerd tot een Golfcomplex van 18 holes incl. oefenbanen met wandel- en fietspaden er doorheen. Het terras van het Golfhuis/Brasserie Nieuwe Polder geeft een prachtig overzicht over de baan en golfactiviteiten.

(39) Veerhuis – Veerweg 7 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Rond 1450 is de Vrij Heerlijkheid Goidschalxoord ontstaan toen de heer Godschalk de rechten kreeg voor een veer over de huidige Oude Maas naar Rhon. Het veer op Goidschalxoord werd ingesteld door Pieter Feteris, rentmeester van de Bentincks, na de inpoldering van de Portlandpolder in 1769. Bij het begin van de Tweede wereldoorlog (10 mei 1945) heeft hier een treffen tussen het Nederlandse leger en Duitsers plaats gevonden. Na beëindiging van de veerdienst in 1960 is het woonhuis verkocht en in particuliere handen. Laatste bewoner was Ary van der Linden, landbouwer van de Johannahoeve, die is overleden en inmiddels is het verkocht aan een nieuwe eigenaar. Vlak voor het Veerhuis ziet u links in de kant van de weg (bij het wandelpad) nog een grijs Napoleon hectometerpaaltje met nr. 36.1

We keren weer om en slaan rechtsaf het fietspad over het Hoge Veld in. Na een paar slingers komt u aan de oever van de Oude Maas – geniet van het uitzicht. Uitgerust maakt u een scherpe bocht naar links en gaat de hoge dijk over – langs de leidingenstraat fietsen we verder naar de Essendijk. U passeert wederom de Blindeweg en rijdt achter de Portlandhoeve langs richting de Essendijk. Boven op de Essendijk aangekomen kijkt u uit over de polder Buitenland van Rhon die zich uitstrekt van de Koedood tot aan de Rhonse Baan, met als natuurlijke grens de Koedoodzone....

(40) Polder Het Buitenland van Rhon

Ontstaan rond 1580, toen de Koedood (een kreek die tussen de huidige Oude en Nieuwe Maas liep) werd afgedamd. Hierdoor ontstond een grote polder met aan de ene kant van de Koedood de polder Pendrecht en aan de andere (zuid-westelijke) kant polder Het Buitenland van Rhon. Door de Koedoodzone en de Vinexontwikkeling resteert er nog ongeveer 160 ha die binnen de 600 ha compensatie Maasvlakte valt.

Op de Essendijk slaan we rechtsaf

(41) Tuinderij van Herk – Essendijk 9 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Als er ooit sprake is van “een groententuin voor iedereen” dan is dat op dit bedrijf van toepassing. De derde generatie telers van de koude grond. Het hele jaarrond de teelt van diverse groentengewassen, keurig verdeeld per soort en ras, van de “koude” grond. Ook een voorbeeldbedrijf waarvan je er steeds minder ziet sinds de “geklimatiseerde” teeltmethoden en import uit andere (warmere) landen. Is een voorbeeld van de korte keten, want hij vermarkt zijn producten op de Rotterdamse Oogstmarkt en via Rechstreekx, alsook aan groentewinkels in de regio. Dus met weinig transport direct van producent naar consument

Rij verder op de Essendijk - Linksaf naar beneden Het Weegje in

(42) Eeke's Hoeve M. Noordzij - Het Weegje 3

Deze hoeve werd in 1821 gebouwd door Kleis Kranenburg, landbouwer op de naast gelegen hoeve Rheesteijn voor zijn zoon Pieter Kranenburg. In 1893 brandde de boerderij, dan bewoond door IJsbrand Hendrik Leeuwenburg, af en werd de thans bestaande boerderij gebouwd. In 1911 kocht Jacob Noordzij Wouterszoon de boerderij. Nu is Maarten Noordzij Wouterszn hier een van de laatste veehouders op IJsselmonde. Hij oefent een melkveebedrijf met een zogenaamde ligboxenstal waar de koeien vrij rond kunnen lopen en waar u een kijkje in de stallen kunt nemen.

U vervolgt uw weg en rijdt rechtdoor Het Weegje uit, over de brug naar het toegangshek van Reestein

(43) Jachtslot Hoeve Reestein – Het Weegje 17 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Dit is een van de oudste gebouwen van Rhoon. Het deel onder de linkerkap is uit 1470. Het jachthuis, het deel onder de rechterkap, is uit ± 1625. In 1727 werd de schuur/stal aangebouwd. Op 30 december 1688 verkochten de heren van Sonnoy aan Samuel Everwijn, heer van Brandwijk en Gijbeland, burgemeester van Dordrecht, de hoeve bestaande uit huis, berg, schuur, keet en boomgaard, laninge en de watering van de Koedood. Hij was gehuwd met Vrouwe Cornelia de Roovere. Hun alliantie wapen is in de voorgevel ingemetseld. Diverse boerengeslachten zoals Kranenburg, Groenenboom en als laatste Van den Hoek hebben hier het landbouwbedrijf uitgeoefend tot 1964. Sinds 1977 is Rheesteijn in bezit van de familie Van Hussen.

Bij het hek van Reestein keren we om en gaan we rechtsaf het fietspad langs de Koedood uit (Koedoodpad). Bij de eerste brug linksaf slaan en de brug over de Koedood nemen richting de Poelweg. Rechtsaf de Poelweg in, deze gaat aan het eind met een linkse bocht over in de Lageweg

(44) Heuvelsteijn – Lageweg 3 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Een boerderij die in de 17^e eeuw eigendom was van de heer van Rhoon en Pendrecht. Deze heeft het vervolgens verkocht aan het geslacht Kranenburg, waarna het in 1816 door verkoop in eigendom is gekomen van de familie de Koning. In 1905 is de hoeve afgebrand en in 1906 wederom opgebouwd. Jacob van der Vorm koopt het in 1930 om er te gaan tuinen. In 1944 tijdens een storm stort de schuur in, mede door de inundatie (militaire inundatie = waterpeil zo kiezen dat gebied niet begaanbaar en niet bevaarbaar is). In 1945 werd de stee herbouwd en bewoond door de Fam. van der Vorm die er tot voor enkele jaren een tuindersbedrijf uitoefenden. Na het overlijden van de eigenaars is de boerderij aangekocht door Jac. Mes die inmiddels grondig aan het verbouwen en restaureren is gegaan waardoor Heuvelsteijn weer een parel in de polder zal gaan worden.

Einde Lageweg rijdt u tegen Oudeweg 4 aan en gaan we rechts

(45) Johanna Hoeve - Oudeweg 4 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Hier woonde in 1800 Klaas Cornelis de Koning, gehuwd met Teuntje Bakker. Diverse geslachten zoals Dekker, de Koning, Uiterlinde en Vermaat zijn eigenaar van deze mooie hoeve geweest. De laatste 100 jaar is de boerderij bewoond door de familie van der Linden.

(46) Hoeve “t Buytenlandt” - Oudeweg 1 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Deze boerderij is gebouwd rond 1920 door de gebroeders Frans en Petrus Heezen. In 1983 werd de boerderij verkocht aan de familie Warnaar. Naast als woning, is de boerderij thans in gebruik als atelier met een goud- en zilversmederij. Rondom zijn tuinen en erfbeplanting aangelegd, hoogstamfruitbomen geplant en zijn de “eeuwenoude” hoogstam fruitbomen en lei-peren weer in oude luister hersteld.

Rij bij de Buytenhof (ingang Oudeweg) het terrein op en fiets langs het parkeerterrein door tot aan het Buytenhuis, de theeschenkerij en boerderijwinkel.

(47) Boerderij De Buytenhof - Rijsdijk 98 (Boerderijwinkel met vastgestelde openingstijden)

Op deze boerderij boerde in de 17^e eeuw Leendert Pleunen Groenenboom. Vervolgens woonden hier vele bekende geslachten zoals Coorneef, den Hollander, Fortuin den Hollander en van den Hoek. In 1911 werd de oude woning afgebroken en een nieuwe hoeve gebouwd. In 1965 brandde de schuur af en thans wordt de hoeve bewoond door de familie Visser. Deze hebben het fruitteelt- en akkerbouwbedrijf getransformeerd tot een zorgboerderij met diverse teelten en activiteiten waaronder een winkel en theeschenkerij. Nieuw dit jaar is de vestiging van de Herenboeren Rhooon

Bij de Buytenhof rijdt u langs het voorhuis (1911) de populierenlaan af naar de Rijsdijk, einde weg rechtsaf. Ga daarna onderdijks rijden richting de Nieuweweg, maar blijf langs de Rijsdijk rijden

(48) Boerderij Edenhoeve - Rijsdijk 104 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Deze boerderij was in de 17^e eeuw eigendom van Hubrecht van der Meer te Rotterdam. Vervolgens waren de geslachten Barendregt, van Gent Niemantsverdriet en Dekker eigenaar. In 1852 werd Jan Kleinjan Florisz eigenaar. In 1867 brandde deze hoeve, bewoond door zoon Otto Kleinjan, af. Hij bouwde een nieuwe boerderij in 1868, die in het bezit kwam van de familie den Hollander. Een paar jaar geleden is de laatste agrarische eigenaar, de heer J. den Hollander, overleden. Thans wordt de Edenhoeve bewoond door de familie Heezen die er na een grondige verbouwing weer een prachtig gebouw met monumentale uitstraling van hebben gemaakt.

Na de Edenhoeve weer rechts omhoog de Rijsdijk op en na het viaduct rechtsaf, de Nieuweweg op

(49) Hoeve Noordburg – Nieuweweg 7

Deze hoeve is gelegen in het buitenland van Rhooon aan het riviertje de Koedood. Het is een boerderij van het “langgeveltype” met als bijzonderheid dat het woonhuis richting de Koedood ligt. Het was op een terp gebouwd – aan het water liggen heeft namelijk voordelen voor aan- en afvoer, maar bij hoog water was de ligging op een terp handiger. Normaliter staan de boerderijen met het woonhuis naar de dijk gericht. De boerderij Noordburg langs de Koedood vormt hierop een uitzondering. Deze boerderij stond ver in het land en was gericht op de rivier de Koedood, de open verbinding naar de Oude Maas. Met de afdamming van de Koedood ontstond de polder het Buitenland van Rhooon en kwam de Noordburg met zijn rug naar de weg te staan.

Het stichtingsjaar van deze boerderij ligt in het begin van de 18^e eeuw. De eerste bewoner die we tegenkomen is Cornelis Groenenboom, zoon van Jacob Groenenboom bouwman op de nabij gelegen hoeve Heuvelsteijn. In 1870 werd Pieter Kooijman hier boer. De hoeve was inmiddels in het bezit gekomen van de N.V. mij tot exploitatie onroerende goederen Rhooon, Pendrecht en Cortgene. In 1966 werd de boerderij eigendom van Nelis Boer die er in de loop der jaren samen met zoon Klaas Jan Boer het landbouwbedrijf uitoefende. In verband met de aanleg van de Rhoonse Baan en de ontwikkeling van de Vinexwijk Portland is het boerenbedrijf met Klaas-Jan begin de 20ste eeuw uitgeweken naar Zeeland. De boerderij is toen overgegaan naar Kees Vrijhof en Marian Spruyt. Die hadden een fokkerij voor Welsh pony's in het oude watergemaal (op nr. 21). Deze moest echter plaats maken voor de verbreding van de A-15 en het verleggen van de Koedood. Marjan en Kees hebben zowel van het oude gemaal als van de boerderij een prachtig historisch overzicht met foto's uit het verleden samengesteld.

Achter de groene schuur van de Noordburg een pad (dijkje) met bomen in, er staat eigen weg LSN maar het is openbaar toegankelijk, wegdek niet best – op het einde over de brug rechts een pad op

(50) Monument Molen Buitenland & Stoomgemaal – Nieuweweg 21

Hier stond een watermolen die in 1709 werd gebouwd en waarvan de eerste steen werd gelegd door Claas Kooreneef, oud 7 jaar en 3 maanden. In 1910 werd er een stoomgemaal gesticht door het bestuur van het Waterschap Buitenland van Rhooon bestaande uit Dijkgraaf H den Koning, en heemraden L Leeuwenburg Azn en A.L. den Hollander. Na de bouw van gemaal Breeman werd dit stoomgemaal overbodig en werd het een woonhuis. In 2008 is dit echter gesloopt voor verbreding van de A-15 en staat er op die plaats een geluidsscherm.

Aan de gesloopte molen langs de Koedood (einde Nieuweweg, nr 21) wordt herinnerd met een soort

monument, een gedenkzuil, achter hoeve Noordburg (stoeterij High Flown Stud) aan de Nieuweweg. Het monument werd op Monumentendag 2012 onthuld <https://www.vvpa.nl/molen-buitenland-van-rhoon/>

Keer om en we fietsen terug naar de Rijsdijk - Tussen de Rijsdijk en Achterweg ligt de Jaaginpolder

(51) Jaaginj polder

Ontstaan rond 1500 tussen de huidige Achterdijk en Rijsdijk. Een polder die volgens de PKB buiten het Landschapspark en het plangebied 'Buitenland van Rhoon valt' en gerekend wordt tot "de Rand van Rhoon"

(52) Boerderij Teunishof - Rijsdijk 109 – de schuur is geopend voor bezoek

De boerderij werd begin 1800 bewoond door Jacob Lems gehuwd met Elisabeth de Koning. In 1892 is Jan den Hollander eigenaar, die de boerderij verhuurde aan Teunis van Holst. In 1894 brandde de boerderij af en werd een nieuwe boerderij gebouwd door Leendert Groeneveld Floriszn. Teunis Groeneveld woonde hier tot 1994, toen werd de boerderij gekocht door de familie Jansen, die de boerderij de naam "Teunishof" gaf. Inmiddels zijn die verhuisd en wordt de boerderij nu bewoond en in oude luister hersteld door Bas van Leenen en zijn partner Aréke van der Meer.

(53) Boerderij Fam. 't Gilde – Rijsdijk 105 "NIET OPEN VOOR PUBLIEK"

Begin vorige eeuw is deze stee gebouwd in opdracht van Rosmalen (1910), waarna er in de volgende generaties drie broers op hebben gewoond met kleinschalige landbouw (aarbeien) en wat vee. De boerderij is als zodanig niet meer in gebruik maar dient sinds 2001 als woning met kantoor aan huis.

(54) Boerderij "Oosthoek", thans familie Geeve - Rijsdijk 101 "NIET OPEN VOOR PUBLIEK"

Deze boerderij werd in 1852 gebouwd door Adriaantje Blijdorp, weduwe van Ary Groenenboom. In 1898 werd de stee gekocht door Leendert Oosthoek. Het geslacht Oosthoek heeft hier dus ruim 100 jaar gewoond. Inmiddels is de boerderij verkocht en ingrijpend gerenoveerd met behoud van veel oude details door de Fam. Geeve, die er na ingrijpende verbouwingen en restauratie in is getrokken.

(55) Boerderij de Hooge Stee - Rijsdijk 95 "NIET OPEN VOOR PUBLIEK"

Dit is een al vroeg bewoonde plaats. Oorspronkelijk liep de weg aan de andere kant van de boerderij in het dijktaf. In 1848 nam Ary de Koning Aryssoon de boerderij over van het geslacht Dekker. De familie de Koning boerde hier tot ver in de 20^e eeuw. In 1965 werd Pieter Bos eigenaar van de Hoeve, opgevolgd door zoon Peter Bos, die hier sinds een aantal jaren met zijn vrouw Marjenne een manege heeft gevestigd. Zij staan voor een overgang naar een nieuwe locatie aan de Oudeweg daar op deze plaats sloop van de opstallen en woningbouw is voorzien.

Volg de Rijsdijk het dorp in – let op bij het kruisen van de Rivierweg! Gevaarlijk en onoverzichtelijk

Bij Rijsdijk 37 rechtsaf de Kleidijk in en de eerste weg links is de Molendijk

(56) Boerderij v/h de Koning – Molendijk 7 "NIET OPEN VOOR PUBLIEK"

Deze boerderij werd in 1826 gekocht door Ary de Koning. De boerderij stond toen loodrecht op de Molendijk. In 1865 werd de schuur afgebroken en herbouwd langs de Molendijk. De eerste steen werd op 25 mei 1865 gelegd door Ary de Koning, oud 6 jaar. Huig de Koning Azn. was de laatste uit het geslacht die hier boerde. In verband met geplande woningbouw (Ghijseland, Rhoon-Centrum) kocht de gemeente de boerderij en vertrok Fam. de Koning naar een nieuw bedrijf aan de Achterdijk (later werd dit gesloopt voor aanleg Rhoonse Baan).

We keren om en rijden terug naar de hoek Kleidijk/Rijsdijk

(57) Voormalige boerderij – Kleidijk/Rijsdijk 33 "NIET OPEN VOOR PUBLIEK"

Deze voormalige boerderij werd in 1831 bewoond door Ary Bastiaan Fonkert. Vervolgens kwam Adriaantje Fonkert, ghuwd met Ary de Koning van de naastgelegen hoeve, in het bezit van de boerderij. De laatste landbouwer was Leendert Vrijland. In 1951 werd Johannes Vrijhof, groentehandelaar, de eigenaar. De bijbehorende schuur is afgebroken.

(58) Villa Hendrina – Rijdsdijk 13 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Het Gemeentehuis van Rhoon van 1974 tot eind jaren 80, werd gebouwd in 1901 in neo-rennaissance stijl. Een karakteristiek en klassiek pand waarbij vooral de schitterende rode beuk op de hoek en een modern kunstwerk de aandacht trekken. Thans is het gebouw in gebruik als kantoor van de LBH Group, expediteurs, cargadoors, bevrachters en tussenpersonen in het goederenvervoer in de maritieme sector.

Na Rijdsdijk 13 door tot einde weg, rechtsaf Dorpsdijk op, daarna de eerste weg links de Werkersdijk

(59) Boerderij Werckershoeve – Werkersdijk 25 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

De Werckershoeve aan de Werkersdijk 25 is een markante boerderij. Deze boerderij is gebouwd in 1799 en een rijksmonument. Het betreft een vrijwel gaaf bewaarde, kapitale hoeve met een IJsselstenen woonhuis. Aan de linker zijgevel bevindt zich een uitbouw met puntgevel. De boerderij heeft vensters met schuiframen in negenruits- en kleinere roedeverdeling. Tenslotte is de boerderij afgedekt met stro en zitten er inrijdeuren in de zijgevel van de schuur. De hoeve is niet meer als boerderij in gebruik maar in particulier bezit

De Werkersdijk volgen tot u linksaf de Oranje Nassaulaan in gaat, uitrijden en bij het stoplicht voor fietsers links de Schroeder vd Kolklaan schuin oversteken richting brandweerkazerne – sla daarvoor het G.J. Rooimanspad in en ga bij de “brug” het evenemententerrein (gratis toegang) op.

(60) Historische Landbouwdag – terrein achter de brandweerkazerne (Schroeder vd Kolklaan)

Dit evenement valt dit jaar gelijk met de Open Monumentendag en is een bezoek zeker waard. Ervaar en geniet van oude landbouwmachines, oude historische ambachten. Er wordt op het land gewerkt met paarden en oude tractoren, er is een feesttent met muziek voor eten en drinken – kortom van alles te doen en te beleven.

Terug richting de Groene Kruisweg, deze oversteken bij StaRho/Praxis onder de metrobaan door naar Rhoon-Noord en rechtsaf de Stationsstraat uitfietsen tot de Dorpsdijk (bij Metro Rhoon) - linksaf de Dorpsdijk in

(61) Dorpskerk Rhoon N.H. Gemeente – Dorpsdijk 65 – STARTPUNT 2

De kerk is rond 1430 gebouwd. In de kerk is een prachtig monument naar een ontwerp van Daniël Marot te zien en een aantal rouwborden ter nagedachtenis aan de Bentincks. In 1905 werd tijdens een grote brand de toren verwoest en pas in 1912 gerestaureerd. In 1939 is de kerk grondig gerestaureerd en in 1993 volgde, nadat de bonte knaagkever zijn werk had gedaan, opnieuw een grote restauratie, zodat de kerk er nu weer prachtig bij staat. Het ensemble van dit stukje Rhoon met de kerk, Huijs te Pendrecht (Wapen van Rhoon), het Kasteel met zijn tuinen en voorbos, de Oude Pastorie en het Oude Reghthuis vormt een uniek en prachtig stukje cultuurhistorie.

(62) Herberg Het Wapen van Rhoon (Huijs te Pendrecht) – Dorpsdijk 42

Het Wapen van Rhoon is gebouwd in 1625 als “Huijs te Pendrecht” door Pieter de VII van Rhoon als als huwelijksgeschenk voor zijn dochter Jacobina. Zij verkoos echter om het klooster in te gaan. Op 1 september 1683 werd het door Pieter de VIII verkocht aan Sebastiaan van der Coux. Vele bekende families zoals Troomer en van Hoboken hebben het Huis te Pendrecht in bezit gehad, tot het een herberg annex café-restaurant werd. Bekende uitbaters waren van der Hilt, Henk Evers senior en Henk Evers junior. Sinds 2003 is Ad Janssen van de GasteRhoon Groep eigenaar van het Wapen van Rhoon.

(63) De Oude Pastorie & Het Oude Reghthuijs – Dorpsdijk 36 & 38 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Na de brand van 1660 herbouwd op de oude fundamenten. In 1879 werd een nieuwe pastorie gebouwd in de tuin van de pastorie. De eerste steen werd gelegd op 30 juli 1879 door Bastiaan Dekker. Tot voor enkele jaren woonde in de oude pastorie Anne-Marie van Es, de kosteres van de NH-kerk. Speciale aandacht voor de prachtige voordeur. Op huisnr. 38 was vanouds “Het Reghthuijs” – hier vergaderde de kleine Vierschaar, het gerechtelijk bestuur van een plaatselijk gebied in de gewesten van de Lage Landen, die recht spraken.

(64) Het Kasteel van Rhooen – Dorpsdijk 63 (zaterdag gesloten “NIET OPEN VOOR PUBLIEK” - alleen op zondag 15 september geopend van 10:00 – 17:00 uur). Op zondag zijn er rondleidingen – tevens de Toksjoo Het Zuiden met Joop vd Hor en diverse gasten – voor reserveringen zie de website. Het kasteel is gebouwd in ca. 1430 door de van Duijvelands, heren van Rhooen en Pendrecht. In 1683 werd de Heerlijkheid met kasteel etc. in het openbaar verkocht. Koper was Hans Willem Bentinck, heer van Drimmelen tot Diepenheim. Peter de IX van Rhooen vertrok toen met zijn gezin naar Utrecht. Het kasteel bleef tot 1830 in het bezit van het geslacht Bentinck, het werd toen verkocht aan de Rotterdamse reder Antonie van Hoboken. In 1916 werd het eigendom van de vennootschap tot exploitatie van onroerende goederen Rhooen, Pendrecht en Cortgene. In 1971 werd de Stichting Kasteel van Rhooen opgericht door een aantal notabelen om het Kasteel als zodanig te behouden, daar er plannen lagen om het te slopen en er een woonwijk van te maken. Het kasteel werd geheel gerenoveerd en in 1975 feestelijk geopend. In het kasteel, nog steeds eigendom van de Stichting, worden diverse activiteiten en evenementen georganiseerd door vrijwilligers van de Stichting. Verder is het in gebruik als evenement- trouw- en vergaderlocatie door de GasteRhooen groep. Meer info op de website <https://www.stichting-kasteelvanrhooen.nl/>

(65) Boerderij Brandensteijn – Dorpsdijk 18-24 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”
Deze boerderij is in de loop der eeuwen 3x afgebrand. De eerste keer in 1669 toen de hele westelijke kant van de Dorpsdijk is afgebrand. In 1834 kocht Jan Kleinjan Florisz de boerderij en diverse Kleinjannen hebben daarna hier het boerenbedrijf uitgeoefend. Thans is het eigendom van de familie van der Ent die er met hun gezin in het voorhuis wonen.

(66) Dierenartskliniek den Otter – Dorpsdijk 16 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”
Dit pand is gebouwd in 1830 en in 1865 is de schuur aangebouwd. Later is het pand bewoond door diverse dorpsdokters, zoals dokter Fontein en dokter Smit. Nu is het dierenarts den Otter die dit mooie pand bewoond.

(67) De Berkenhof – oud voorhuis boerderij - Dorpsdijk 57 uit 1850 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

(68) Villa – Dorpsdijk 55 uit 1898 in Neo-rennaissance stijl uitgevoerde rentenierswoning “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

(69) Woonhuis – Dorpsdijk 49 – uit 1878, eerste steen gelegd door Maaïke Kleinjan op 15 mei 1878 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

De Dorpsdijk gaat over in de Rhooensedijk, deze volgen tot de driesprong bij de Slotsedijk.

(70) Slothoeve - Slotsedijk 190 boerderij uit 1796 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Linksaf de Slotvalkensteinsedijk op

(71) Boerderij “Stee Valkestein” – Slotsedijk 199 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”
Boerderij die was herbouwd in 1892 waarvan de eerste steen werd gelegd door de 5-jarige Jacobus Schaberg op 18 juni, maar daarvoor al in 1678 bewoond door ene Job Leegerstee. Tot in de 50-er jaren boerde Leen Koster er en als laatste agrariërs woonde en werkte de familie Groeneveld op deze stee, die naast melkkoeien ook legkippen had. De bijnaam van de zoon des huizes was daarom dan ook Wim Kakelvers (vanwege het bord langs de weg “kakelverse eieren te koop”). In 1993 wederom herbouwd en tegenwoordig huist het interieur-stylingbedrijf Sober en Sjek er.

Ga achter de “Stee Valkestein” rechts de dijk af en het wandelpad in naar de ruïne

(72) Ruïne Slot Valckesteijn – Slotvalkesteinsedijk
Slot Valckesteijn was een kasteel dat werd gebouwd in opdracht van heer Nicolaas III van Putten en

Strijen tussen 1304 en 1311. Het stond tussen de huidige Poortugaalseweg, de Varleweg en de Slotvalkensteinsedijk in Poortugaal. Gelegen op een veilige, hoge plaats binnen de dijkkring op de hoek van een eiland, waar de Maas en Merwede samen kwamen. Het zou uitgroeien tot een van de mooiste kastelen van de gehele streek. De Heer van Putten mocht op zijn kosten in het huis gevangenen uit de landen van Putten, van Portegael en van Strijen opsluiten. Ingezetenen van het Land van Portegael mochten er in tijden van gevaar have en goed veilig stellen.

Slot Valckestejn stond met zijn twee meter dikke muren, zijn rechthoekige woontoren en robuuste hoektorens bekend als een onneembare vesting. Het kasteel had en gracht, een ophaalbrug en een voorpoort. Tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten (14^e-15^e eeuw) heeft het slot diverse belegeringen doorstaan. Na een ingrijpende verbouwing rond 1590 verloor het kasteel zijn militaire betekenis. Begin 18^e eeuw stond het bekend als een vermaard en plezant slot met ruime zalen, een groot voorplein, tuinen en vruchtbare boomgaarden.

In die tijd werd het voor 4000 gulden verkocht aan ene Sablee uit Haarlem. De gevolgen waren desastreuus: de nieuwe eigenaar liet het kasteel in 1827 tot de grond toe afbreken. Sablee was namelijk alleen geïnteresseerd in het geld dat de stenen opleverden. Hij verkocht de "kloostermoppen" – honderd stuks voor één gulden – aan de inwoners van Poortugaal en Rhoon en verdiende er een aanmerkelijke som geld mee. De bewoners gebruikten de stenen voor de bouw van nieuwe schuren en boerderijen, en er schijnt nog een voorraad ergens in een boerenschuur te liggen.

In 1961 zijn tijdens opgravingen de fundamenten van het kasteel blootgelegd. Nadat ze in kaart waren gebracht werden ze weer bedekt met een laag aarde. Behalve de namen van enkele omliggende straten en dijken (Slot Valkensteinsedijk, Slotsedijk) herinnert niets meer aan de imponerende burcht.

Terug naar de Slotvalkensteinsedijk en rechtsaf de route richting Poortugaal-Noord vervolgen

(73) De Schaapskooi - Slotvalkensteinsedijk 9 "NIET OPEN VOOR PUBLIEK"

In 1875 bouwde Cornelis van Hilten een woning met schaapskooi, die hij verhuurde aan schaaпsherder Aart van Diermen. Tot 1923 werd de schaapskooi van Poortugaal door verschillende schaaпsherders bemand. Daarna is hij korte tijd bewoond door melkveehouder Gerrit van Hilten en in 1927 is De Schaapskooi via een openbare veiling in het Wapen van Poortugaal verkocht aan Klaas Breevaart. Het bleef tot in de jaren 60 in bezit van die familie waarna Willem en Ada Lengkeek er meer dan een halve eeuw hebben gewoond. De huidige bewoners, Ronald en Vera Spruit, hebben het pand in de afgelopen 8 jaar volledig gerestaureerd. En leuk detail zijn de leeuwtjes op de betonnen palen bij het toegangshek naar het woonhuis welke, naar zeggen, overblijfselen zijn van slot Valckestejn.

Op de Slotvalkensteinsedijk blijven (Oostdorpseweg oversteken) en door naar de Zwaardijk, vervolgens rechtsaf en links onder de metro door de Hofhoek in – net voor de Groene Kruisweg links de Kruisdijk op, waar achter het politiebureau het voormalige Café Tramzicht ligt

(74) Café Tramzicht - de Viersprong – Kees --- Kruisdijk 8

Jan van Luijk bouwde met de komst van de RTM tramlijn rond 1904 dit café annex wachtklokaal. Zoon Pleun van Luijk was een bekende kastelein in Poortugaal – later werd het café de Viersprong genoemd. Daarna is er De Magneet gevestigd en tegenwoordig staat het wijd en zijd bekend als restaurant Kees, waar u kunt uitrusten en op krachten komen met een natje en droogje van deze bijzondere route.

We keren om, gaan terug naar de Groene Kruisweg en steken deze over naar het dorp Poortugaal en rijden nu op de F. van der Poest Clementlaan – na de kruising met de Molenweg het volgende punt

(75) Korenmolen Poortugaal – Molenweg / F vd Poest Clementlaan

Hier werd in 1455 een molen gebouwd, maar de geschiedenis begint in pas 1583 met een verhaal over de eerste molenaar Jan Jacobszn, zoals opgetekend door geschiedschrijver Arie Beukelman. De molen heeft aan veel eigenaren verdiensten gegeven zoals te lezen is in de geschiedenis, maar ook ten onder gegaan. Rond 1750 is de molen herbouwd en heeft gefunctioneerd tot 1922. Toen werd de molen verkocht aan Cornelis Breevaart onder beding dat de molen geen graan meer zou malen. De molen werd ontmanteld, er werd een snoepwinkel in gevestigd en na het overlijden van Breevaart in 1961 besloot het gemeentebestuur in 1964 de lelijke "sta in de weg" op een druk verkeerspunt te slopen.

De molenstenen en een markering op de weg laten zien waar de molen vroeger heeft gestaan. Meer info en beeld <https://www.vvpa.nl/korenmolen-in-poortugaal/>

Volg de F vd Poest Clementlaan richting dorp en zie links een paar prachtige villa's:

Nr. 16 (uit 1885) - nr. 14 (uit 1885) - nr. 12 (uit 1875) – nr. 8 (uit 1911) “NIET OPEN VOOR PUBLIEK” – aan het eind van de F vd Poest Clementlaan rechts op de hoek

(76) Valkenpoort - F. van der Poest Clementlaan 5 “NIET OPEN VOOR PUBLIEK”

Een markant herenhuis op de hoek dat gebouwd is in 1911 als burgemeesterswoning voor F van der Poest Clement. Het is t/m burgemeester A.D. van Dijk voor die functie in gebruik geweest. Boven de serre een balkon met houden decoratief gesneden balustrade. Als erfafscheiding rondom ijzeren traliehekwerk met decoratieve punten. Garage rechts achter huis met vernieuwde deur en ruitvormig venster, onder zadeldak. Terras met opengewerkte bakstenen balustrade. Rondom tuinaanleg met enkele grote loofbomen, o.a. grote kastanjeboom. Boven de ingang hangt een ijzeren lantaarn. Het is later deels in gebruik genomen als kantoor, tegenwoordig is het een particulier woonhuis

We slaan rechtsaf de Beatrixstraat in, rijden tot aan de Kerkstraat, houden rechts aan en steken bij de stoplichten de Groene Kruisweg weer over en komen terug bij de Dorpskerk Poortugaal. Niet alleen het eindpunt maar tevens startpunt van deze fietsroute

Eten - Drinken – Toiletten

Markering op de kaart met een mes & vork

Tasman & Abel. Restaurant
De Arend Restaurant
Brasserie Rhoonse Polder
Theeschenkerij De Buytenhof
Café de Boulanger & LKKR by Ad
Historische Landbouwdag
Het Wapen van Rhoon
Kees eten en drinken

Parkeerplaatsen

Markering op de kaart met een P

(P1) – Parkeerplaats Centrum Poortugaal
(P2) Metro Poortugaal
(P3) Dorpskerk Poortugaal
(P4) – Parkeerplaats Rhoonse Grienden
(P5) – Parkeerplaats einde Schenkeldijk (ingang Klein Profijt) te Rhoon
(P6) – Parkeerplaats Golfbaan Rhoon / Hoge Veld - Veerweg
(P7) – Parkeerplaats de Buytenhof - Oudeweg
(P8) – Parkeerplaats Kasteel/Wapen van Rhoon - Dorpsdijk